

законодавством. Водночас варто зауважити, що залежно від конкретних життєвих обставин правові стимули можуть бути різними за своїм характером та змістом.

Список бібліографічних посилань:

1. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве: монография. М.: Юристъ, 2004. С. 250.
2. Калюжний Р. А., Лапка О. Я., Пікуля Т. О. Правові стимули в механізмі правового стимулювання: монографія. Київ: «МП Леся», 2013. С. 204.
3. Гуменюк Т. А. Стимулирование правомерного поведения в условиях развитого социализма: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12. 00. 01. Москва, 1983. С. 23.
4. Малевич М. Г., Покровский Б. В., Сулейменов М. К. Правовые вопросы материального стимулирования предприятий. Алма-Ата, 1972. С. 411.
5. Тихомиров Ю. А. Закон, стимулы, экономика. М.: Юристъ 1989. С. 132.

УДК 340. 15(477)"653"

Ігор Альбертович ЛОГВИНЕНКО,

завідувач кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ; кандидат історичних наук, доцент
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1505-4418>

Євгенія Сергіївна ЛОГВИНЕНКО,

доцент кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ; кандидат юридичних наук
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7687-843X>

ТЕОРІЇ ПОХОДЖЕННЯ РУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (КИЇВСЬКОЇ РУСИ)

На сьогодні науковці не мають єдиного погляду на обставини заснування Руської держави. Це пояснюється тим, що дослідники по різному інтерпретують історичні джерела та пам'ятки права, вибірково шукають відповідних доказів і підтверджень власних концепцій. Такий підхід виключає можливість комплексного вивчення проблеми та, як правило, призводить до сумнівних висновків. Як приклад, можна навести хозарську та болгарську теорії походження державності у східних слов'ян. Хозарська теорія, яка має достатньо давні традиції, сьогодні знайшла своє обґрунтування у роботах О. Пріцака (1, с. 67-102; 2, с. 829-867). На його думку, поляни, які виконали головну консолідуючу роль в об'єднанні східнослов'янських племен, були хозарами. Саме вони стали носіями давньоруської державності та заснували 482 року Київ. Водночас болгарська теорія намагається довести, що Київ був заснований у VI ст. Шамбатом – братом хана Великої Болгарії Курбата. Із часом утворилася велика імперія, яку очолював болгарський правитель Угер Лачина (князь Ігор). Розробники даної концепції за основу взяли збірник болгарських літописів «Історія Джагфагра» та свідчення візантійського імператора Костянтина VII Багрянородного про іншу назву Києва – Самбатос (3, с. 47). Наприкінці 20-х років XX ст. відомим українським політиком і правознавцем С. П. Шелухіним була запропонована кельтська теорія. Прихильники цієї

концепції виходять із того, що одне з кельтських (галльських) племен у Провансі мало назву «русини» (rutheni). Після підкорення римлянами Галії русини мігрували на Дунай, де частина їх осіла, а інші – рушили далі на схід та досягли землі полян. Із цього часу назва «русини» подається також у короткій формі «руси». Перша згадка у письмових джерелах про русів на Наддніпрянщині (росомонів) відноситься до IV ст. і належить готському історику Йордану. Також про народ «рос» згадує сирійський історик Захарія-Ритор (VI ст.) (4, с. 25-26). Як вагомий доказ цієї концепції український науковець-філолог В. Складенко наводить походження імен варягів, які згадуються в літописах, та назви Русь, серед яких він знаходить аналогію (5; 6). Однак запропонована ним етимологія посиляється на складений у XIX ст. А. Хольдером «Давньокельтський словник», до якого сучасні дослідники ставляться доволі критично.

Найбільш відомою є норманська теорія. Так, відповідно до літопису «Повістівременних літ», біля 862 р. слов'янські та фінські племена Новгородської і Псковської землі запросили на княжіння Рюрика, представника скандинавської знаті, та його братів Сінеуса і Трувора. Без належного критичного аналізу джерела німецькі вчені, які працювали в Росії у XVIII ст., зокрема Г. Ф. Міллер (Мюллер) (1705-1783 рр.) та А. Л. Шльоцер (1735-1800 рр.), сформулювали концепцію, згідно з якою саме варяги були засновниками давньоруської держави. Цей напрям історичної науки дістав у історіографії назву норманської теорії (3; с. 47-48). Норманська теорія містить певну політичну спрямованість – уявлення про нібито «неповноцінність» східних слов'ян, їхню нездатність самостійно створити свою державність і культуру. Тому вже у середині XVIII ст. із критикою норманської теорії виступили В. М. Татищев і М. В. Ломоносов, які заклали основи теорії природно-історичного процесу утворення держави на Русі. З того часу в історичній науці точилася полеміка між норманістами та їхніми опонентами. Однак, як переконливо доводять праці багатьох істориків і археологів, зокрема Б. Д. Грекова, М. М. Тихомирова, Б. О. Рибаківа, С. В. Юшкова, П.П.Толочка, М. Ф. Котляра та інших, саме об'єктивний внутрішній розвиток східних слов'ян зумовив об'єднання їх в єдину державу. Варяги, як це аргументовано показав польський вчений Г. Ловмянський, відігравали не визначальну роль у житті Давньої Русі, оскільки перебували вони тут здебільшого як наймані воїни та купці. До того ж, чисельність їх була незначною (7; с. 230-245).

Беручи до уваги матеріали археологічних розкопок, враховуючи новітні дослідження із цієї проблеми, можна зробити такий висновок: норманський елемент був присутній на території Русі, але був нечисленним, асимілювався з місцевим населенням і не мав вирішального впливу на формування державності у східних слов'ян. Хоча, безумовно, він став своєрідним каталізатором, який прискорив державотворчі процеси слов'ян.

Російські історики здебільшого з політичних міркувань відстоюють так звану «триєдину» теорію, яка активно розроблялася і пропагувалася ще за радянських часів. Згідно з нею Київська Русь була моноетнічною державою. Із часом тут утворилося три «братні народи» – росіяни, білоруси та українці. Проте ця теорія також не витримує критики. Сучасні вітчизняні науковці (М. Браїчевський, П.Толочко, Л. Залізник та ін.) науково довели, що Руська держава була «колискою» саме українського етносу, оскільки сформувалася на нинішніх українських землях. Основною територією її формування стала

Середня Наддніпрянщина (8, с. 8-24). На великоросійських та білоруських землях процес самостійного державотворення розпочався пізніше, у період роздроблення Русі. Отож сформування білоруського регіону (Полоцького князівства) відбулося у першій половині XI ст., а великоросійського (Володимиро-Суздальського князівства) – у середині XII ст.

Список бібліографічних посилань:

1. Прицак О. Й. Походження Русі: стародавні скандинавські джерела (крім ісландських саг): в 2 т. / відп.ред. О. Мишанич.Київ: НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Кримського, 1997. Т. 1. 1080 с.

2. Прицак О. Й. Походження Русі: стародавні скандинавські джерела (крім ісландських саг): в 2 т. / відп.ред. О. Мишанич.Київ: НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Кримського, 2003. Т. 2. 1304 с.

3. Історія держави і права України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки; [Бандурка О. М., Бурдін М. Ю., Гавриленко О. А. та ін.; вступ.слово О. М. Бандурки]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. 448 с.

4. Терещенко Ю. І. Україна і європейський світ: Нариси історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVII століття. Київ: Перун, 1996. 496 с.

5. Складенко В. Г. Походження назви «варяги». *Мовознавство*. 2006. № 1. С. 8-16.

6. Складенко В. Г. Походження назви Русь. *Мовознавство*. 2005. № 6. С. 3-17.

7. Ловмянский Х. Русь и норманы. Москва: Прогресс, 1985. 304 с.

8. Толочко П.П. Древний Киев. Киев: Наукова думка, 1976. 208 с.

УДК 342. 736

Світлана Андріївна ЛУБЕНЕЦЬ,

старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ІНСТИТУТ ЕЛЕКТРОННОЇ ПЕТИЦІЇ У НІМЕЧЧИНІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Становлення інституту народовладдя, у тому числі його електронних форм, залишається актуальним для українського суспільства та національної правової системи. З огляду на це доцільним є вивчення досвіду зарубіжних країн сталої демократії з метою вдосконалення нормативного регулювання зазначених конституційно-правових відносин. У цьому аспекті цікавим та корисним буде вивчення досвіду Федеративної Республіки Німеччини.

Правовою основою права подавати петиції в Німеччині є положення Основного Закону (ст. 17 та ст. 45-с*) (1), Закон про повноваження Комітету з петицій (3), Директива про громадські петиції (4) та ін. Так відповідно до ст. 17 Основного Закону ФРН: «Кожен має право індивідуально або спільно з іншими письмово звертатися з проханнями або скаргами до компетентних установ або до органів народного представництва» (1). З 2005 року звернення можна направляти через Інтернет, а у 2011 році на сайті Бундестагу була створена